

אגרת תקכב

הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

לכ' הרב הגאון הגדול כו' כו' כו', מוהר"ר יעקב דוד ריזב"ז, בעין זיתון תובב"א.

אחדשה"ט,

הנני משיב בקצרה ע"ד כבוד גאונו.

זקף על חשבוני זריעתם¹ של בני סאמארין (זכרון יעקב) ע"י ישראל, מה שמפורש **צוחתי שהזריעה, וכל מלאכות שהן מהתורה אסורות ע"י ישראל, אפילו אחרי המכירה**. ובודאי כ"מ שנענשו בשביעית הי' מפני שלא שמעו את ההוראה על פי גרדי'. ולו שמעו להנצל מחשש של תורה, ועשו ע"י ישראל רק מידי דרבנן, אז אפילו אם ההוראה היא חס וחלילה שלא כדיון, אז יש עמוד לסמוך דבשווג בדרבנן אפילו כפרה א"צ², וק"ו שאין עליו עונש חס וחלילה. ולא הי' הדין נותן לכבוד תורתו לבגוד באהבה מושרשת שלנו, הנוסדת מעולם על יסוד קדושה וטהרה תל"י [=תודה לא-ל יתברך], ע"י עובדא זו.

ועל טענתו השני', אודיעו שכמאז כן היום הנני מתעב את הרע של הרשעים, ואת החלקי הטוב שבהם לעולם הייתי מוקיר ואוהב, כי חלק ד' הוא. ומי שזוכה לטעום באמת טעם רזי תורה, יודע הוא כי כל העבודה השלימה רק על זה היא בניו', לקרב רחוקים³ וללקט ניצוצי הקדושה מכל מקום שנתפזרה. ולעניין דעות צריכים ללמוד בעיון את המקורים שלהם, בשקיזה כראוי לתורה לשמה. ובעוה"ר העוסקים רק בלבושי התורה⁴ הנם טועים בזה מאד, ד' ירחם עליהם ויסלח להם בגודל חסדו.

ותל"י [=תודה לא-ל יתברך] לבי מלא אהבה וידידות בשלהבת אש קודש, לכל שלמי אמוני ישראל, וביחוד לתלמידי חכמים יראי ד' באמת, לכ"ח וחד לפי מדרגתו. ועם כל זה כשאני רואה גם בריקנין שבנו איזה מידה טובה, איזה יושר ואמת, או גם שיחה נאה ודרך ארץ, אני מקרבו בשביל זה. ואקוה תמיד שעיי"ז יחזרו למוטב אם הרבה או מעט, ואפילו אם יגרום כוח ההתקרבות, שרעיון כ"ד של תשובה מיראה או מאהבה יתכנס בלבכם על רגע

* אגרות הראי"ה, חלק ב, עמ' קנג.

1. בשנת השביעית.

2. ע' חת"ס חושן משפט ס' כב.

3. ע' זהר תרומה קכט.

4. ע' זהר בראשית כו-כו, בהעלותך קנב.

אחד, כדאי כל הטורח שבעולם. ומי שהוא שם לבו על דרכיו, וכבוד שמים וכבודן של ישראל חביב עליו יותר מכבודו, יבין את אמיתת דרך הקודש הזאת ויכיר את ערך יקרתה.

ומה שטוען שהם אומרים שאני משלהם חס וחלילה. הנה הובטח אברהם אבינו ע"ה "ונברכו בך כל משפחות האדמה". ובכל הנביאים והצדיקים הראשונים, אפילו אומות העולם מתפארים בהם, וכי זהו פגם לכבודם חס וחלילה. תודה לא-ל אני איני מכווין למצוא חס וחלילה חן בעיניהם ולא בעיני כל ברי', ועיקר מחשבתי תל"י [=תודה לא-ל יתברך] היא בלתי לדי לבדו, ב"ה וב"ש.

ומה שמתמה איך יערב לי אוכל, בראותי את ה"מגילה"⁵ שכתבו הני בריוני. תמיהני וכי מדמה כבוד גאוונו באמת שאוכל ערב לי, ידע שאין הדבר כן, אלא אין שיעור לצערי הגדול שממש נחליתי מזה על עלבון תורתנו הקדושה מיד הפריצים. אבל חשבתי דרכי שלצאת במחאה, אין בו מועיל, שזה יהי' כהוספת תבן על מדורה, שבזדאי היו מוצאים ע"י סגנון המחאה גופא מקום להוסיף סרה, והייתי מוכרח לאחוז בפלך של שתיקה⁶, דווקא מפני כבוד התורה. ותמהני על כבוד תורתו שכבוד התורה וחיבתה ממלאים את לנו, איך לא השכיל לדון אותי לכף זכות, מה שהיא חובה גם לעומת הדיוט שבישראל.

וביותר גדלה תמיהתי, על מה שתמה עלי מדוע לא פרסמתי שאני מתחרט על שעקרתי שמיטה מארצנו הק'. איך מיחס לי דבר שלא עלה על דעתי, איזה עקירה עשיתי, וכי בשביל שראיתי בבקיות מצב הישוב שהוראה זו שיצאה מכמה תלמידי חכמים חשובים שבכל אופן בעלי הוראה הם, - אפילו אם נפקפק בגאונותם כשיטת כבוד תורתו. ואני בעניי איני מבין כלל על גאונות, - היא הוראה מוכרחת גם בשביעית שעברה, ולא להתיר הוצרכתי, אלא להפך לראות שעל כל פנים תעשה מכירה, כדי שלא יהי' המכשול יותר גדול בלא שום צד היתר, אומר כבוד תורתו עלי שעקרתי שמיטה מארץ הקודש, שרא לי מרי'⁷.

ובייחוד תמהני על עצתו לצאת לחו"ל לקבל רבנות. שממש אם יתנו לי מלא חללא דעלמא בשביל רגע אחד של נשימת אוירה הק' של ארץ ישראל, ולעומת זה אם כל כסף וזהב שבעולם יתנו לי בשביל נשימה אחת של אויר הטמא של ארץ העמים, בוז אבוז להם. זולת אם יזמן איזה צורך גדול בשביל קדושה כללית, שאז הבטיחנונו קדושי עליון שכשיוצאים לחו"ל על מנת לחזור באופן המצווה על פי התורה הולך אויר ארץ ישראל

5. "מגילת השמיטה" חוברת לגלוג על העוסקים לאסור העבודה והפירות בשביעית כזה"ז.

6. ע' בראשית רבה פ' עא.

7. ע' סנהדרין צט. ורש"י שם.

עם הדבק באהבת ידידות קדושתה, ובדרך רוחני גם המקום שעומד עליו יש בו קצת בחי' קדושת ארץ ישראל, אבל לעזוב את מקום בית חיינו, ולצאת לחו"ל, שדומה כעובד עבודה זרה⁸, תמה אקרא על עצה כזאת שתצא מפי גברא רבה דכותי' נ"י.

ואת ה"שבת הארץ" לא פיזרתי כלל. בתחילה חשבתי להזפיס רק את ההלכות שסידרתים לעצמי כדי להורות הוראה לשומרי שביעית הבאים לשאול על פרטי דברים, ואח"כ כאשר ראיתי שהרשעים חפצים שלא ימצא שום מתיר בדרך הפקעה שבעולם, כדי שיוכלו לצאת בפומבי ולהגיד בריש גלי שצריך הישוב לפרוק לגמרי את עול המצוות חס וחלילה, שהרי בין כך וכך הכל אסור, ואז הייתה הפרצה נוראה לא רק בעניין שביעית, אלא בכל עניני מצות התלויות בארץ ובכל עניני היהדות, שכך הוא הדרך כשאדם חושב עצמו לרשע הוא מתפרץ יותר ויותר, כמש"כ הספרים בפ"א א"ת רשע בפ"ע⁹, ובטעם התשובה, על פסוק כי עמך הסליחה למען תורא¹⁰ - הייתי מוכרח לכתוב בזהירות גדולה דברים של מליצת זכות על הסומכים על ההיתר¹¹, שכבר יצא ונתפרסם, מבלעדי, ע"י הגרי"א¹² והרב הספרדי אלישר ז"ל, ועוד כמה מפורסמים.

ובאמת אע"פ שטעם יחידי אין על היתר זה בבירור, אבל מכל הסניפים יחד, יוצא עניין ברור שאין כח על כל פנים למחות בחזקת יד, במקום הפסד של מיליונים, ויסוד הישוב על פי הטבע והמצב.

והנה מה שכתב בהקדמת ספרו לא ראיתי כי לא נתכבדתי ממנו בו, ובהזדמנות לא נזדמן לי. אבל אם כבוד תורתו סובל מתרעומות של חכמים כאלה על שלמד זכות עלי, הנני מרוצה לסבול תרעומות על שאני מלמד זכות על מאות ואלפים מישראל, שנהגו בהיתר על פי הוראה זו בשמיטות שעברו עד כה. **ומה שכתב שכתבתי בהסכמה לס' נחמת קדושת ארץ ישראל¹³ להתיר בקביעות, חס וחלילה לא תהא כזאת בישראל.** ותמיד בכל יום הנני מצפה לתשועת ד' על עמו, שירחיב את גבולם, באופן שיוכלו לקיים את קדושת השביעית כמאמרה כדורות הראשונים, בלא שום הפקעה והערמה כלל. ואם נבוא לחוש על כל מי שרוצה לתן כונה זרה בדברינו, כדי להתלונן, אין לדבר קץ. ומי בכל גדולי ישראל שנמלטו מתלונות ודיבות עם.

8. ע' כתובות ק'.

9. אבות פ"ב מי"ג, ע' פי' הר"מ ורבנו יונה.

10. תהילים קלד, ע' פי' המאירי שם, נפוצות יהודה, דרוש כח.

11. של עבודה בשביעית אחרי מכירת הקרקע לנכרי.

12. הגאון ר' יצחק אלחנן מקאוונא.

13. ע' אגרות הראי"ה ב, אג' תעא.

ועל דבר היתר ההוצאה (לחו"ל) ישר כחו דמר הדר"ג, שמחפש תקנה למסחר ישוב ארץ הקודש שחיי נפשות רבות תלויים בו. אנכי צירפתי עם היתר שיהי' בדרך הבלעה, עם שכר הפעולה, והמכשירין והכלים, ומפורש יהי' חתום באגרות-המסחר שאין מקבלים על גוף הפירות והיין שום מחיר. ונימוקיו של כבוד תורתו איני יודע כעת.

אבל אם לא ימצא איזה היתר על הזמירה הנהוגה, שבאמת אינה זמירה כלל, כי אם קיצוץ קנים, אז יחרבו הכרמים כולם, לפי טבע של המורכבים דהאינדא ואם כוונת כבוד גאונו היא על הזמירה הערבית שקוצצים קצוות הענפים, וזהו רק להוסיף פירות והיא בודאי אסורה מהתורה, אבל רובם אין נוהגים בה. והזמירה הנהוגה מחדש, שלא הייתה נוהגת כלל בימי חז"ל וקל וחומר בשעת מתן תורה, אינה ודאי ממלאכות של תורה, ואולי גם אי' דרבנן אין בה כשיתכוון לעצים, ואכ"מ. ואם נוכל להשתוות בעניין זה, מה טוב ומה נעים לעשות טוב עם ישראל, להרחיב את מסחר היין, ורבים יודוהו ומד' תהי' משכורתו שלמה.

ומה שכתב כתר"ג על דבר יראת העונש בזה ר"ל, כבר אמרתי למר, שמי שצריך לעשות דבר הנוגע לכלל ישראל, מחויב הוא שלא להשגיח כלל על ענייני הפרטים, לא מענייני עוה"ז, וגם לא מענייני עולם הבא, כי אם לעשות מעשיו לשם שמים, איך שמתברר לו על פי התורה ויראת ד' האמיתית. ונאמר בתנא דבי אליהו¹⁴ שלירא שמים בכל כוחו אומרים לו לפעמים אל תירא, וד' לא ימנע טוב מהולכים בתמים.

ומה שכתב כבוד גאונו שאגלה את דעתי שהוריתי רק הוראת שעה, באמת גם הוראת שעה לא הוריתי, רק סדרתי את העניין הנהוג שלא יהי' הפקר גמור, וכתבתי מפורש שהדבר תלוי בכוח בית דין יפה בכל שמיטה. ויהי רצון שיבוא משיח צדקנו ב"ב, ונזכה לשמח לפני השי"ת בחיבת ידידות קיום כל מצוותיו, ובפרט מצות קדושת הארץ, בכל לב ובכל נפש, בחדש ד' על יראיו.

ובסוף דבריו העיר כבוד גאונו על דבר חידוש אהבתנו, הנני אומר שמצדי לא סרה האהבה מאז התקשרנו בעבותות הידידות, ונאמנים עלינו דברי חז"ל הקדושים שאהבה שאינה תלויה בדבר אינה בטילה לעולם¹⁵.

אשרי חלקו דמר הדר"ג, שזכה להיות חפשי מעול הציבור, ויוכל להתבודד ולעסוק בשלמות האמיתית, ואני עני הנני מיוגע ומוטרד כל היום ממשא עבודת עם ד' אלה, שכל שעשועי הוא רק מה שאני מזכיר את עצמי, כי על אדמת הקודש, ועל הארץ שקרא הוא

14. ע"ש רבא פ' כה "לאמתו", וע' שב קיט: העונה אמן בכל כוחו פירש"י בכל כונתו, וע' נדרש תהילים פ' לא: שעונין אמן באמונה.

15. אבות פ"ה מט"ז.

יתברך חבל ונחלה¹⁶ וכל לשונות של חבה, עומדות הן רגלי, ובו בטח לבי שיעזרני על דבר כבוד שמו שלא תצא חס וחלילה תקלה מתחת ידי, ולא יאמר פי דבר שלא כרצונו, ויאר פניו על עמו¹⁷, ויסלח לכל חטאתיהם ופשעיהם לא יזכרו עוד, ובלב כולם כאחד, גם לרבות הרשעים הגמורים, ייתן לשוב בתשובה שלימה לפניו, ולכולם ישים ברכה ואחרית שלו' ואלו ואלו עתידין ליתן ריח"¹⁸. ואנא מזרעא דאהרן קא אתינא, שחסד היא פעולתו¹⁹, והשלו' מדתו, והאמת סגולתו²⁰, וכל ישעו וחפצו היא צפיית ישועת גוי קדוש, ורוממות קרנו, על הר קדשו²¹.

והנני חותם בכרכה, ובכרית אהבה, כמאז, וכמים הפנים אל הפנים, ידידו.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

16. ע' מכילתא פ' שירה פ' י. כתובות קי; במדבר רבה כג, מדרש תהילים פ' ה.

17. ע' אגרות הראי"ה ב, אג' תקכה.

18. עירובין כא:

19. ע' זהר אחרי מות סב: נשא קמה-קמו.

20. ע' אבות דר' נתן פ' יב מג"ד.

21. ע' תנא דבי אליהו רבא פ' יג.